

Նոր շրջան III տարի

Հրատ. XV տարի

ՄՈՒՐՃ

ԳՐԱԿԱՆ, ՀԱՍԱՐԱԿԱԿԱՆ ԵՒ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ

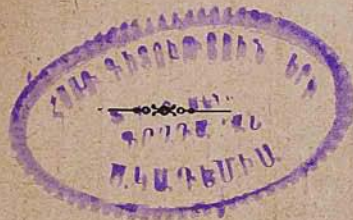
Ա.Մ.ՍԱ.ԳԻՐ

№ 5

Մ Ա Յ Ի Ս

1903

2239

ԹԻՖԼԻՍ

Արագատիպ Մ. Մարտիրոսեանցի

Գուշկինեան փողոց № 12.

1903

Հրանուշ Թոփչյանի ««Հայ կնոջ ձայնի» քննադատին»
հոդվածը վերահրատարակվում է Սոցիոսկոպ ՀԿ-ի կողմից՝ բնօրինակի
ուղղագրությամբ՝ վերցված *Մուրճ* ամսագրի 1903թ. թիվ 5 համարից

«ՀԱՅ ԿՆՈՋ ՁԱՅՆԻ» ՔՆՆԱԴԱՏԻՆ

(Նամակ խմբագրութեան)

«Հայ կնոջ ձայնը» վերնագրով յօդուածը¹ սառսուռ է պատճառել «Արարատի» քննադատ Կ.Վ.–ին եւ ահա նա ամբողջ երեք ու կէս երես է լցրել, որպէսզի ցոյց տայ, թէ այդ յօդուածը որքա՛ն վատ, որքա՛ն վնասակար մտքեր է պարունակում իր մեջ²:

Դժբախտաբար Կ.Վ. թիրիմացութեան զոհ է դարձել. Նա անուշադիր է թողել յօդուածի հիմնական գաղափարը, սխալ է հասկացել նրա մէջ արծարծուած մտքերը եւ հէնց այդ պատճառով էլ երեւակայական երկիւղի մէջ է ընկել: Միանգամայն այնտեղի երկիւղ...

Քննելով կնոջ կատարած բազմակողմանի դերը ընտանեկան կեանքում, մենք ի միջի այլոց կանգ ենք առել տնային տնտեսութեան վրայ, մատնանիշ ենք արել, որ խոհարարութեան համար էլ մասնագիտական պատրաստութիւն է հարկաւոր:

– «Եթէ ամեն մի տնտեսուհի ունենար մասնագիտական հասկացողութիւն, ասել ենք մենք (Մուրճ, № 2, էր. 181–182), նա անշուշտ կը նկատէր ու կը հասկանար այն բոլոր խարդախութիւնները, որ կատարում են խանութպանները կաթի, սուրճի, մրգեղէնների, մսի եւ այլ նիւթերի վերաբերմամբ... Ամենանպատակայարմարն այն կը լինի, որ խոհարարական արհեստը յանձնենք յատուկ մասնագետների: Հարկաւոր չէ, որ *ամեն մի կին* անպատճառօրէի դրանով: Եթէ նա ընդունակ չէ, թող իր ոյժերը գործադրէ այլ ասպարէզում, որտեղ որ աւելի օգտակար կարող է լինել»...

Իսկ Կ. Վ. դրանից եզրակացնում է, որ մեր կարծիքով «ամուսնու եւ երեխաների համար կերակուր պատրաստելը ստորութիւն է» (Ար. № 5, էր. 461):

Նա մեր յօդուածի միւս կէտերն էլ վնասակար է համարում, ուստի վրդովուած բացականչում է. «Պէտք է հասկանաք վերջապէս, որ շատ բատ կենսական խնդիր լինելով Եւրոպայում, մեր մէջ լոկ հարցասիրութեան առարկայ է: Այնտեղ, ուր դեռ անամուսին եւ անգործ կանանց լեզիօններ չեն ստեղծուել, ուր գործարանական կեանք չը կայ, մեծամեծ քաղաքներ չկան – ելնել իդէալական գոյներով պատկերացնել այն դրութիւնը, երբ բազմաթիւ ընտանիքներ մի նդիհանուր խոհանոց կ'ունենան, մայրերն իրանց որդւոց մանկական պարտէզ կ'ուղարկեն ու իրանք գործի կերթան – եւ այլն–կնշանակէ միայն կարճ մագերով, ծխախոտը բերանին, բարձրաձայն քրքջող, իմաստակ, պարապ, անհաճոյ էակների թիւը բազմացնել...» (Արար. էր. 461):

Թող ընթերցողն ինքը դատէ, թէ որքան հետեւողականութիւն եւ լրջութիւն կայ այդ տողերի մէջ, իսկ մենք միայն մի հարց կը տանք. ուրեմն ի՞նչ անել: «Մեզ զբաղեցնող միակ լուրջ խնդիրը կանանց կրթութիւնը պէտք է լինի», պատասխանում է Կ.Վ. : Շատ լաւ. բայց մի՞ թէ կրթութեան հարցը կարելի է բաժանել տնտեսական հարցից: Մի՞ թէ

¹ Տե՛ս «Մուրճ», 1903, № 1-2:

² Տե՛ս «Արարատ», 1903, № 5:

իսկապէս կրթուած օրիորդը թոյլ կը տայ, որ իրան վաճառեն իբրեւ ապրանք, վերցնելով ձեռնտու գլխազին (բաշլո), ինչպէս այդ անում են այժմ մեր գիւղերից շատ շատերում, կամ հարուստ բաժինքով գրաւեն փեսայացուներին, ինչպէս սովորութիւն է դարձել քաղաքներում: Մի՞թէ իսկապէս կրթուած կինը կը համաձայնի մնալ անգործ, երբ իր շուրջը ետում է կեանքը, երբ այնքան բազմաթիւ ու բազմազան են գործունէութեան ասպարէզները: Մի՞թէ նա թոյլ կը տայ նայելու իր վրայ իբրեւ մի խաղալիքի, իբրեւ մի գուարճութեան առարկայի: Մի՞թէ նա աշխատանքի խելացի բաժանում չի մտցնէ տնային տնտեսութեան մէջ, մի՞թէ չի պաշտպանէ իր անհատական ազատութիւնն ու տնտեսական անկախութիւնը: Ուրեմն էլ ինչո՞ւ է վրդովուում Կ. Վ. , երբ մենք էլ նոյն բաներն ենք ցանկանում, թէեւ բոլորովին այլ կերպ ընդունելով հարցը: Կ. Վ. կարծիքով կարելի է առանց «տնտեսական անկախութեան» էլ զարկ տալ կանանց կրթութեանը, իսկ մենք կարծում ենք, որ խօսքեր ու ցանկութիւններ յայտնելով գործ առաջ չի գայ, հարկաւոր են շօշափելի ջանքեր, դրական միջոցներ. կանայք պէտք է ունենան սեփական աշխատանք, նիւթական միջոցներ, որպէս զի տնտեսապէս եւ բարոյապէս տղամարդկանց հաճոյքից կախուած չը լինեն եւ կարողանան առաջ տանել իրանց ձգտումներն ու պահանջները, որոնց մէջ կրթութեան հարցը գլխաւոր տեղն է բռնում³: Եւ ի հարկէ, այդ բոլորը կը կատարուի ոչ թէ յանկարծակի, մի որեւէ կախարդական գաւազանի զօրութեամբ, այլ հետզհետէ, աստիճանաբար, այնպէս որ միանգամայն աւելորդ է ասել, թէ մեզանում դեռ վաղաժամ եւ վնասակար է այդպիսի հարցեր շօշափելը:

Սակայն այդ դեռ բոլորը չէ: Կ. Վ. այնքան հեռու է գնում, որ ուզում է «Արարատի» ընթերցողներին համոզել, թէ մենք «սովորեցնում ենք կնոջը (ասիացի կնոջը), որ նա անարգէ ընտանեկան յարկի նուիրականութիւնը, ամուսնական կեանքի սրբութիւնը»: Ինչպէ՞ս, ո՞րտեղ: Մի՞թէ խօսել կնոջ տնտեսական աննախանձելի դրութեան մասին, ցոյց տալ թէ կինը որքան մեծ դեր կարող է խաղալ իբրեւ մայր, տնտեսուհի եւ դաստիարակչուհի, իբրեւ ընտանիքի եւ հասարակութեան անդամ, եթէ նախապատրաստուած լինի եւ ունենայ ազատութիւն – դա կը նշանակէ անարգանք ներշնչել դէպի «ընտանիկան յարկի նուիրականութիւնը»: Մի՞թէ յիշել ամուսնութեան այժմեան վատ կարգերը եւ նրանցից առաջացած վնասակար հետեւանքնրը – կը նշանակէ խախտել «ամուսնական կեանքի սրբութիւնը»: Երբե՞ք: Մենք ամեն բանից բարձր ենք դասում ընտանիքի եւ ամուսնութեան սրբութիւնը եւ հէնց դրա համար է, որ ցանկանում ենք, որպէս զի այդ սրբութեան հիմքը կազմող կինն ունենայ իր արժանավայել տեղն ու դիրքը:

Եզրափակելով մեր խօսքը, չենք կարող չը յիշել Կ. Վ. քննադատութեանը վերջաբանը, որ բաւական բնորոշ է: «Մարդկութեան ուժերի գուր վատնումն կը լինէր, ասում է նա, եւ այլաստեղծումն առաջ կը բերէր, եթէ կանայք սկսեն տղամարդու կոպիտ եւ չոր աշխատանքներով զբաղուել»: Մեզ համար էլ, ի հարկէ, շատ ցանկալի չէ, որ կինը

³ Ի դէպ. Կ. Վ. այնքան մանրակրկիտ քննադատ է, որ անուշադիր չէ թողել մեր յօդուածի մէջ սպրդած նոյն իսկ մի քանի տառասխալները: Նա ասում է, որ Կեօնիգսբուրգ չէ այլ Կեօնիգսբերգ, Էրլանգին չէ, այլ Էրլանգէն, եւ այլ զուտ տպագրական սխալներ... Մեր ձեռագրում յիշուած է եղել Կիլ (և ոչ՝ Կեօլն), որտեղ և համալսարան կայ և ուսանողուհիներ: S.Z.

կոպիտ աշխատանքով պարապի, Բայց երբ կարիքն ստիպում է, այն ժամանակ պետք է այդ քայլն էլ անել առանց վախենալու վնասից կամ այլաստումից... եթե ճիշտ լինէր Կ. Վ. կարծիքը, այն ժամանակ Եւրոպան ու Ամերիկան վաղուց արդէն այլաստուած պիտի լինէին, որովհետեւ այնտեղ «չոր» աշխատանքով պարապող բանւորուհիները լեզեւներ են կազմում. այլաստուած պիտի լինէր եւ մեր գիւղական ազգաբնակչութիւնը, որովհետեւ մեր գեղջկուհիները միշտ մասնակից են տղամարդկանց «կոպիտ» ու «չոր» աշխատանքին՝ ցանքսի, հունձի, կալոցի եւ այգեկութի ժամանակ: Բայց ինչպէս յայտնի է, իրականութեան մէջ այդպէս չէ, որովհետեւ Եւրոպայում ու Ամերիկայում հասարակական կեանքը անընդհատ առաջադիմում է, կանանց վիճակը համեմատաբար աւելի ու աւելի բարւոքում է եւ նրանց ազատագրական շարժումը քաջալերութեան արժանանում, իսկ մեր գեղջկուհիները թէ ֆիզիկապէս եւ թէ բարոյապէս համեմատաբար աւելի բարձր են, քան թէ քաղաքացի այն փափկասուն կանայք, որոնք Կ. Վ.-ի ցանկութեան համեմատ իրանց քնքուշիկ ձեռքերը չեն զարկում չոր աշխատանքի:

Ո՛չ, չոր աշխատանքը չէ վնաս եւ այլաստում առաջացնողը, այլ անգործութիւնն ու փափկասիրութիւնը: Թող, ուրեմն, աշխատինակայքն ինչ ասպարէզում էլ ուզում է լինի, միայն, թէ այդ աշխատանքը ունենայ արդար ու ազնիւ հիմունքներ: Կրկնում ենք՝ թող աշխատին, որովհետեւ միայն աշխատանքն է ազնւացնում մարդու մարմինն ու հոգին, միայն նա է կանանց փրկութեան, ազատութեան եւ բարօրութեան իսկական ուղին...

ՏԻԿԻՆ ՀՐԱՆՈՅՇ